

Sygn. akt II USKP 238/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku D. O.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Olsztynie
o ustalenie podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym oraz
dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od 16 listopada 2018 r.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 22 listopada 2022 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z dnia 15 lipca 2020 r., sygn. akt III AUa 325/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z 15 lipca 2020 r. oddalił apelację
D.O. od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach z 11 marca 2020 r., który oddalił
jej odwołanie od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w

Olsztynie z 17 lipca 2019 r., stwierdzającej, że od 16 listopada 2018 r. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu wobec zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej.

Skarżąca zarzuciła błędne ustalenia oraz dokonaną ocenę, która prowadziła do wniosku, iż zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej.

W sprawie niesporne było, że ubezpieczona prowadziła działalność gospodarczą fizjoterapeutyczną od 2012 r. Od 3 lipca do 16 listopada 2016 r. miała zasiłek chorobowy a od 17 listopada 2017 r. do 15 listopada 2018 r. zasiłek macierzyński. Od 20 grudnia 2018 r. pozwany wypłacał jej zasiłek chorobowy.

Sąd Okręgowy ustalił, iż odwołująca się od 16 listopada 2018 r. nie prowadziła działalności gospodarczej, a tym samym decyzja organu rentowego jest prawidłowa. We wcześniejszym okresie odwołująca się prowadziła jednoosobową działalność gospodarczą w zakresie usług masażu. Posiada odpowiednie przygotowanie merytoryczne i zawodowe. Po zasiłku macierzyńskim nie podjęła działalności gospodarczej. Brak jest jakichkolwiek dowodów podjęcia przez odwołującą się działalności gospodarczej. Działalność została przez nią zupełnie zarzucona na okres, gdy zaszła w pierwszą ciążę i od 3 lipca 2017 r. do 16 listopada 2017 r. przebywała na zasiłku chorobowym a następnie zasiłku macierzyńskim. Od 16 listopada 2018 r. nie podjęła natomiast żadnych rzeczywistych działań, które wskazywałyby nie tyle na chęć kontynuowania działalności gospodarczej, ale jej prowadzenie. Nie nastąpiło prowadzenie zawodowej działalności gospodarczej przez odwołującą się w celach zarobkowych oraz w sposób zorganizowany i ciągły. Odwołująca się nie wykonała usług stanowiącej podstawę jej działalności. Nie wykazała poniesienia jakichkolwiek kosztów związanych ze wznowieniem działalności. Dowody, które zgłosiła miały jedynie upozorować działalność gospodarczą.

Sąd Apelacyjny apelację wnioskodawczyni uznał za niezasadną. Stwierdził, iż po zakończeniu pobierania zasiłku macierzyńskiego (16 listopada 2018 r.) D. K. wprawdzie zgłosiła się do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, ale nie podjęła żadnych realnych czynności w zakresie świadczenia usług fizjoterapeutycznych. W okresie od 16 listopada do 20 grudnia 2018 r. (od kiedy rozpoczęła korzystanie z długotrwałego

zwolnienia lekarskiego związanego z drugą ciążą) nie wykonała ani jednego zabiegu z zakresu fizjoterapii. Wprawdzie z zapisów w jej terminarzu wynikało, iż w II połowie grudnia 2018 r. (od 18 do 21 grudnia 2018 r.) miała umówionych klientów na zabiegi (co potwierdzili przesłuchani świadkowie), jednak do wykonania tych usług nie doszło, bowiem wnioskodawczyni je odwołała. Z zeznań świadka D.O. wynika, iż ona wraz z mężem K. M. była umówiona na masaż na 21 grudnia 2018 r., jednak wizyta została przez wnioskodawczynię odwołana, gdyż nowo wynajęty lokal nie był przygotowany do wykonywania zabiegów. Świadek zeznała, że miała niewykorzystany karnet na masaże u odwołującej a ponadto wykonywała w grudniu 2018 r. na jej zamówienie ulotki i wizytówki, za które D. K. miała „zapłacić” masażem. W ocenie Sądu Apelacyjnego takie zachowanie skarżącej dalekie jest od profesjonalizmu wymaganego od osób prowadzących działalność gospodarczą. Wnioskodawczyni przez pierwszy okres po zakończeniu pobierania zasiłku macierzyńskiego (od 16 listopada do 4 grudnia 2018 r.) nie wykazała, aby prowadziła jakiekolwiek działania mające na celu wznowienie działalności gospodarczej. Nie miała własnego lokalu na gabinet, a umowę najmu lokalu podpisała dopiero 5 grudnia 2018 r. aby ją następnie rozwiązać przed końcem 2018 r. Umowę na wykonywanie usług na rzecz NZOZ „O.” - A.N. zawarła w dniu 10 grudnia 2018 r. na okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r., i umowę tę następnie rozwiązała w dniu 28 stycznia 2019 r., bez wykonania usługi. Zdaniem Sądu, gdyby skarżąca istotnie zamierzała podjąć działalność gospodarczą od 16 listopada 2018 r., to myśląc racjonalnie zadbałaby jeszcze w okresie urlopu macierzyńskiego o wynajęcie, wyremontowanie i wyposażenie gabinetu do świadczenia zabiegów z zakresu fizjoterapii, jak też zadbałaby o reklamę, aby jak najszybciej przystąpić do wykonywania w celach zarobkowych (co jest cechą działalności gospodarczej) zabiegów fizjoterapeutycznych. W ocenie Sądu bezczynność skarżącej do dnia 4 grudnia 2018 r. świadczy o tym, że dopiero zastanawiała się, jak zorganizować działalność, zapewnić opiekę nad rocznym dzieckiem (skarżąca zeznała, że od 1 lutego 2019 r. dziecko miało pójść do żłobka) a w sytuacji, gdy okazało się, że jest niezdolna do pracy w związku z kolejną ciążą, próbowała stworzyć dowody, iż w rzeczywistości podjęła starania o wznowienie działalności. Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo

przedsiębiorców, działalnością gospodarczą jest zaangażowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły. Sąd Okręgowy słusznie stwierdził, że to do odwołującej należało udowodnienie, iż działalność podjęta przez nią od 16 listopada 2018 r. miała te właśnie cechy. Zadaniu temu odwołująca nie sprostała. W ocenie Sądu Apelacyjnego materiał dowodowy został należycie przeanalizowany i oceniony przez Sąd I instancji. W istocie skarżąca nie udowodniła wiarygodnymi dowodami, iż od 16 listopada 2018 r. wznowiła prowadzenie działalności gospodarczej. Bezsprzecznie nie wykonała ona od tej daty do dnia kolejnego zwolnienia lekarskiego (20 grudnia 2018 r.) żadnego zabiegu z zakresu fizjoterapii, a zatem zaskarżona decyzja i wyrok Sądu I instancji zasadnie stwierdzają, iż od 16 listopada 2018 r. nie podlega ona obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu. Podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu działalności gospodarczej nie należy wyłączyć od woli osoby zgłaszającej się do tych ubezpieczeń, ale od spełnienia warunków wynikających z przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 6 ust 1 pkt 5, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 4). Ten ostatni przepis stanowi, iż osoba prowadząca pozarolniczą działalność podlega obowiązkowi ubezpieczeń społecznych od dnia rozpoczęcia działalności do dnia zaprzestania jej wykonywania. Skarżąca zgłosiła się wprawdzie do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego od 16 listopada 2018 r., ale czynności przez nią podejmowane nie miały cech zorganizowanej działalności zarobkowej, dlatego też zgłoszenie do ubezpieczeń nie mogło wywołać skutku w postaci objęcia tymi ubezpieczeniami.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła naruszenie prawa materialnego:

1. przepisu art. 3 ustawy Prawo przedsiębiorców z dnia 6 marca 2018 r. poprzez jego błędną wykładnię co doprowadziło do błędnego przyjęcia, że działalność powódki od dnia 16 listopada 2018 r. nie spełniała cech działalności gospodarczej, w sytuacji gdy powódka w okresie od dnia 16 listopada 2018 r. podjęła szereg działań potwierdzających zarobkowy charakter działalności takich jak: zorganizowanie przedsiębiorstwa, ciągłość działania oraz działanie we własnym imieniu prowadzonej działalności

gospodarczej, w tym odnowiła bazę klientów, dla których świadczyła usługi przed urlopem macierzyńskim, umawiała zabiegi i ustalała terminarz planowanych usług, wynajęła lokal pod działalność, w którym rozpoczęła remont i meblowanie, co doprowadziło do wadliwego uznania, że powódka nie wznowiła działalności po urlopie macierzyńskim oraz do niezgodnego z przepisami prawa nieobjęcia powódki obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym, rentowym, wypadkowym oraz dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym, w tym okresie;

2. przepisu art. 13 pkt. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r. poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, że powódka jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniu społecznemu: emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu od dnia 16 listopada 2018 r.;

3. przepisu art. 11 ust. 2 w zw. z art. 6 ust. 1 pkt. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r. poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, że powódka jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 16 listopada 2018 r.

Wniosła o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania albo o orzeczenie, iż podlega ubezpieczeniom społecznym od 16 listopada 2018 r. z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżąca zarzuca naruszenie prawa materialnego co jest wystarczające do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Materiał sprawy nie pozwala przyjąć, iżby skarżąca w spornym okresie nie podejmowała żadnych czynności w celu prowadzenia działalności gospodarczej po zakończeniu zasiłku macierzyńskiego. Należy dostrzec, iż skarżąca przez kilka lat od 2012 r. prowadziła tę samą działalność gospodarczą, przynoszącą określone przychody roczne, co uprawnia stwierdzenie, że jej działalność miała cechy

działalności gospodarczej. Nie było to wcześniej kwestionowane w związku z niezdolnością do pracy i pierwszą ciążą. Nie było to kwestionowane i później, czyli w związku z kolejną niezdolnością do pracy i ciążą. Pozwany podjął decyzję 17 lipca 2019 r.

Nie trzeba szerzej uzasadniać, że w przypadku osoby, która samodzielnie prowadzi działalność gospodarczą - stanowiącą dla niej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym - prawodawca nie zadekretował, że niezdolność do pracy takiej osoby jest równoznaczna z zaprzestaniem prowadzenia działalności gospodarczej. Działalność gospodarcza to sytuacja faktyczna i prawna. Znaczenie ma wówczas to, czy ubezpieczony sam prowadzi działalność, czyli czy prowadzenie firmy oparte jest wyłącznie na jego pracy, czy też chorobowa niezdolność do pracy nie powoduje zaprzestania działalności, bowiem firmę pod nieobecność ubezpieczonego prowadzą inne osoby (choćby pełnomocnik). W pierwszym przypadku decyduje też wola ubezpieczonego dalszego prowadzenia działalności gospodarczej. Nie można też wykluczyć podjęcia decyzji o zaprzestaniu działalności a wówczas jej zakończenie może nastąpić w okresie zasiłku macierzyńskiego.

Sytuacja ubezpieczonej jest podobna do sytuacji pracownicy, której w okresie niezdolności chorobowej i zasiłku macierzyńskiego przysługuje określona ochrona przed zwykłym rozwiązaniem stosunku pracy. Ostatnie zmiany w regulacji prawnej potwierdzają, że zasiłek macierzyński, który wyłącza ubezpieczoną z działalności gospodarczej nie łączy się z luką w ubezpieczeniu. Prawodawca rozszerzył prawo do zasiłku macierzyńskiego na okres dodatkowego zasiłku macierzyńskiego oraz urlopu rodzicielskiego, co obejmuje nie tylko pracowników ale i innych ubezpieczonych. W przypadku pracowników sytuacja jest klarowna, gdyż zasiłek macierzyński jest równoległy do odpowiedniego urlopu, w czasie którego pozostają w stosunku zatrudnienia. Regulacja ustawy zasiłkowej nie wprowadza różnicowania w zakresie prawa do dłuższego zasiłku macierzyńskiego ze względu na tytuł ubezpieczenia, czyli również w odniesieniu do prowadzących działalność gospodarczą. Różnicowanie nie byłoby uprawnione i uzasadnione (art. 2a ustawy systemowej), choć podstawa ubezpieczenia jest inna. Po reformie

systemu ubezpieczeń społecznych (po 1998 r.) w zakresie prawa do świadczeń za równorzędne uznaje się okresy ubezpieczenia z różnych tytułów, a wyjątki są wyraźnie określone. Takiego różnicowania nie ma w odniesieniu do matek (rodziców) uprawnionych do zasiłku macierzyńskiego wydłużonego na czas dodatkowego urlopu, choć osoby prowadzące działalność gospodarczą nie mają swojego pracodawcy i nie mają urlopu takiego jak pracownicy. Prawodawca przyznał im mimo to zabezpieczenie - zasiłek macierzyński na taki sam okres jak pracownikom. Podstawą prawa do zasiłku jest więc określona praca lub działalność stanowiąca tytuł ubezpieczenia. Tak też stanowi ustawa zasiłkowa. Zasiłek macierzyński (podobnie zasiłek chorobowy) nie jest przyczyną faktyczną ani prawną ustania tytułu ubezpieczenia, bo nie musi oznaczać zaprzestania działalności gospodarczej w rozumieniu art. 13 pkt 4 ustawy systemowej. Po zasiłku macierzyńskim (urlopie) ubezpieczona może więc wrócić do dotychczasowej (poprzedniej) pracy lub działalności. Zasiłek macierzyński nie oznacza więc ustania tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym. Wprowadzono finasowanie z budżetu państwa szczególnego okresu składowego, za który uznaje się zasiłek macierzyński - art. 6 ust. 1 pkt 19 i art. 16 ust. 8 ustawy systemowej. Nie obciąża się więc ubezpieczonych, korzystających z prawa do wydłużonego zasiłku macierzyńskiego. Chodziło przede wszystkim o lepszą sytuację dzieci i rodziców, z czym łączy się w pewnym stopniu zrównanie sytuacji ekonomicznej i prawnej ubezpieczonych.

Przemawia to za utrzymaniem ubezpieczenia z tytułu działalności gospodarczej i dalszego jej prowadzenia po zakończeniu zasiłku macierzyńskiego. Taka sytuacja występuje w tej sprawie, bowiem nie jest sporne, że po zasiłku macierzyńskim ubezpieczona zgłosiła się do ubezpieczenia społecznego z tytułu dalszego prowadzenia tej samej działalności gospodarczej. Ustalono w sprawie, że skarżąca podjęła szereg czynności dla dalszego prowadzenia wcześniejszej działalności (zawarła umowę najmu lokalu i umowę z NZOZ, przygotowała ulotki, umówiła terminy zabiegów, także inne czynności). Oceny jej zachowania nie można zamknąć w stwierdzeniu, że czynności te są bez znaczenia w ocenie przedmiotu sprawy. Nie stwierdzono wszak, że wszystkie czynności zostały podjęte dla pozoru, do czasu przejścia na kolejny zasiłek chorobowy i macierzyński. Pomija się

wówczas sytuację ubezpieczonej, wynikającą z ujawnienia się szczególnej choroby i kolejnej ciąży. Zbieg tych sytuacji może tłumaczyć, dlaczego ubezpieczona nie wykonała wcześniej umówionych zabiegów oraz dlaczego doszło do rozwiązania umowy najmu lokalu i umowy z NZOZ. Na tym tle oceny nie musi przesądzać brak przychodu z działalności w spornym okresie, skoro skarżąca w ustalonej sytuacji ze względów zdrowotnych nie zdążyła lub nie mogła wykonać umówionych zabiegów.

Czym innym jest zatem brak działalności lub pozorowanie działalności gospodarczej po zakończeniu zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego i czym innym jest przygotowanie do prowadzenia działalności po przerwie spowodowanej długim okresem niezdolności do pracy lub zasiłku macierzyńskiego. Zwraca się na to uwagę w rozstrzyganiu podobnych spraw w ostatnim orzecznictwie Sąd Najwyższego – przykładowo wyroki: z 23 września 2020 r., II UK 11/19, z 9 czerwca 2021 r., II USKP 62/21, z 13 lipca 2022 r., II USKP 203/21, z 12 października 2022 r., III USKP 144/21.

Skoro prawodawca nie przyjął, że dochodzi do zaprzestania działalności gospodarczej z chwilą niezdolności do pracy i rozpoczęcia okresu zasiłku macierzyńskiego, a więc okresu wcale niekrótkiego, to jednocześnie nie ma podstaw (normy) do stwierdzenia, że po upływie tego okresu ubezpieczona rozpoczyna od nowa działalność, którą wcześniej prowadziła przez wiele lat. W aspekcie działalności gospodarczej, jako tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, czym innym jest przygotowanie do rozpoczęcia określonej działalności gospodarczej po raz pierwszy i czym innym jest przygotowanie do prowadzenia dotychczasowej działalności po przerwie spowodowanej długim okresem niezdolności do pracy.

Z motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.).

[as]

I.n